

Ուրեմն իրաւունք ունինք կարծելու որ այս
լուրը հաճով թեամբ պիտի կարդան մեր ընթեր

ցողները եւ անոր ողջամբ վերադարձը քիչ ուրախութիւն պիտի չը պատճառէ իւր սիրելի դերդաստանին, համայն ազգիս եւ մանաւանդ անոր ողին լաւ ճանչցողներուն:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Մէկ քանի առաջնորդներու համար զանազան լրագրաց մէջ շատ մը գանդատներ կը կարդացուին:

Մեր առաջարկելիքը սա է որ այս տեսակ իրերու քննութիւնն առանց ուշացնելու լմնցընելով՝ պէտք եղած դատաստանն ու վճիռն միջապէս ընել, որ ասով միայն կարելի է հասարակութեան մէջ գայթակղութեանց բարձումը, որոնց ուշանալուն պատճառաւ շատ անգամ տխուր հետեւութիւններ յառաջ եկած են:

Ըսածներնուս կարգէն է Տիգրանեան ըսուած Մկրտիչ վարդապետին դատը որ այսքան ատեն երկարեցաւ:

Եյս մարդը՝ որ եթէ յանցաւոր չէ, անմիջական քննութենէ մը ետեւ, պէտք է որ արդիւնքը հրատարակուի. իսկ թէ որ յանցաւոր է՝ ընդհանրապէս պարտաւոր է թէ է, պէտք է որ անմիջապէս վճիռ տրուի, որպէս զի հասարակաց դատումն ալ ուղղուի, եւ յարգանաց արժանաւորները յարգէ:

Այլոսանք որ մեր այս առաջարկութիւնը լսելի կըլլայ Ազգային Արչութեան, վասն զի այսպէս կողմէ հասարակութիւնը եւ մենք ալ իբրեւ հասարակաց թարգման նոյնը կ'առաջարկենք:

Հիւանդանոցի բարեջան եւ ազգասէր հոգաբարձուաց անխնայ ջանից արդիւնքը՝ զոր տեսանք անձամբ անցեալ օր հոն այցելութիւն մը ընելով՝ պարտաւորեալ ենք մեր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու յարգի հոգաբարձուաց:

Շատ ատեն չընէր որ ազգային սնտուկին գանձապահ Մոմճեան Մկրտիչ աղայի համար այլ ընդ այլ խօսքեր անցան օրագրոց մէջ:

Բայց որովհետեւ մինչեւ հիմայ ՚ի պաշտօնէ ճիշդը չը հրատարակուեցաւ, ուստի կը խնդրենք Ազգային Արչութեան որ իրողու-

թիւնը ՚ի պաշտօնէ ծանուցանելով՝ մինչեւ հիմայ անոր նկատմամբ իրաւունքով եւ կամ առանց իրաւունքի զըցուածները ուղղուին:

ԿՐՕՆՔ. — ԴԱՍՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ. — ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ.

— ԵՒ ՅԱՌԱՋԱՌԻՄՈՒԹԻՒՆ.

(Տես քիւ. 51)

Ուրեմն ի՛նչ էին ու ի՛նչ են այն բանադրութիւններն ու անադեմաները, զոր շատ անգամ քիստոնեայ ազգեր՝ հակառակ Քրիստոնէական սրբազան սկզբանց, իրարու դէմ կը կարդային ու ցարդ ալ կը կարդան: Մինչդեռ Քրիստոնէութեան դերագոյն Հեղինակին աշակերտն « յէր ճիւղմամ եւ երկնց երապելոյ անշարեւ լոյսընէ » ՚ի հաղորդակցութենէ » կը պատուիրէ:

Հոս ըսել չենք ուզեր որ կրօնքը մարդկութեան եւ ազգութեան զոհելու է, երբէք բայց սա ալ ստոյգ է որ կրօնքը՝ մարդկութիւնը եւ ազգութիւնը իրարու հետ շփոթելու չէ. վասն զի այս երեքն ալ բոլորովին տարբեր սկզբունքներու վրայ են:

Ենդղեոյ, Գաղղեոյ, Գերմանեոյ, Ամերիկայի եւ այլ Եւրոպական ազգերը՝ որոնք մէկ ազգային լեզու մէկ կառավարութիւն եւ մէկ հայրենիք ունին, բայց ինչպէս յայտնի է, ամենքն ալ մի եւ նոյն կրօնքը չեն պաշտեր, օրինակի համար Ենդղեոյ մէջ ամենքն ալ եպիսկոպոսական կամ լուտերական չեն, այլ ոմանք Արմինական, ոմանք Պապական եւ այլն. բայց իբրեւ ամբողջ ժողովուրդ՝ ամենքն ալ հաւասար քաղաքացի են, եւ ազգութեան իրաւանց առջեւ այն հանրական շահն ու իրաւունքը ունին, ի՛նչ որ շահ եւ իրաւունք ճանչցուած է Ենդղեոյ մէջ:

Ըսել է ուրեմն որ Եւրոպիոյ քաղաքակրթութեան կամ որ լաւն է ըսել, փիլիսոփայութեան առջեւ որ եւ է անհատ մը՝ ժողովուրդ մը եւ կամ ամբողջ ազգ մը Արօնի անուանով չը ճանչցուիր, այլ ազգութեան. որուն յատկութիւններն են լեզու, ազատ կառավարութիւն եւ հող:

Բայց մեղանշած կըլլա՞նք արդեօք երբոր ըսելու ըլլանք թէ այն երեք գլխաւոր սկզբունքներու շփոթումէն առաջ եկաւ այն զեղ-

Տուամը՝ որ շատ դարերէ 'ի վեր Արեւելեան ամեն ազգերն ալ իրենց համազգին՝ յանուն Արօնի, ազգութեան իրաւունքէ կը զրկեն:

Ասոնց անմիջական արդիւնքը ո՞չ ապաքէն ազգաց մէջ կրկին եւ կրկին բաժանումներն եղաւ եւ շատ Բրիտանեայ ազգեր ալ զիրար փոխանակ Բրիտանեայի սիրով համբուրելու, ընդհակառակն յանուն Արօնի եւ կամ այսինչ եւ այն ինչ վարդապետութեան զիրար մոլեղնաբար կատեն:

Այս եւ ասոնց նման իրութիւններ՝ որ հակառակ Բրիտանեայի սրբազան սկզբանց՝ սպրդած են առաքելական եկեղեցեաց մէջ, լրջութեամբ խորհելով՝ տիեզերական հաշտութեամբ զգացնել կու տան մեզ. այլ ասոր ալ ատենը հասած է թէ ոչ թողունք որ ժամանակը տրամաբանէ:

Իսկ մենք անցնելով ուրիշ կարեւոր կէտի մը, վերջացնենք մեր այս յօդուածը եւ ալ սկըսինք ըստ մեր խոստման այսուհետեւ դաստիարակութեան վրայ խօսելու:

Արեւոր համարած կէտերնիս յաճախ տեսնուած կրօնափոխութիւնն է:

Եթէ մէկը ներքին համոզմամբ կուզէ իր կրօնը փոխելով՝ իրեն փրկարար երեւած կրօնքին յարիլ, եւ ուրիշ մըն ալ կարգիլէ զայն եւ անոր խղճին ու ազատութեանը վրայ կը բռնանայ, այնպիսին հրէշ մը պէտք է համարուի վասն զի եթէ կայ ազատութիւն մը՝ որ երբեք սրբազան է մարդերու համար, ան ալ խղճի ազատութիւնն է, եւ ով որ խղճի ազատութեան դէմ կը մտառուի, անանկը հրէշ մը, ճիշտապէս մը եւ վայրենի բարբարոս մըն է:

Բայց երբ անհատ մը՝ ընկերութիւն մը եւ կամ ամբողջ ազգ մը յանուն հարստահարութեան եւ բռնութեան կրօնափոխէ, ճշմարիտ է որ խղճին դէմ մեղանշած կըլլայ. բայց աս ալ կը պատճառի ընդհանրապէս օրէնք ըստած բանին պակասութենէն, որուն սկզբունքներն են արդարութիւն, պարտք, իրաւունք եւ հաւասարութիւն:

Ահա հոս է քաղաքակրթութիւն ըստած բանին փիլիսոփայութիւնը որ առանց ասոր ըսկզբունք, ազատութիւն եւ ներքին համոզում ըստած բաները մեռեալ դադարաբեր են. վասն զի վերջուր քաղաքակրթութիւնը աշխարհիս վրայէն, եւ ահա կը տկարի սկզբունքի՝

ազատութեան եւ ներքին համոզման ոյժը:

Սկզբունք, ազատութիւն եւ ներքին համոզում այս երեքը քաղաքակրթութեան փիլիսոփայութիւնը կազմող տարրերն են. որոնք իրարու եւ կամ արտաքին իրաց զոհելը խղճի եւ մարդկութեան դէմ է:

Սարդոց համար երկու սրբազան բան կայ աշխարհի վրայ, որոնք նուիրական են. մին երկնային՝ որ է հաւատքը եւ միւսը երկրային՝ որ է քաղաքակրթութիւնը. բայց հին դարերէ 'ի վեր այս երկուքն ալ իրենց հակառակող ուսմաներն ունին. Երկրորդին ոստին է տգիտութիւնը. իսկ առաջինը՝ մոլեռանդութիւն, որ շատ անգամ կը ճակատին ասոնց դէմ, անադէմայի շանթեր կարձակէ ու կանկ առնել կու տայ ասոնց:

Այս երկուքին բարձունքը կամ կործանումն այնչափ հարկաւոր ու ստիպողական է, որ կըրնանք վճռաբար ըսել որ ասոնք ճշմարտութեան եւ քաղաքակրթութեան արգելիչ վանողական զօրութիւններ եղած են, եւ միայն ան ատեն ճշմարտութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը կրնայ յառաջանալ, երբ ասոնք խաղաղ մերտուին:

Հին եւ միջին պատմութեան ազգերը անգլխաբար զոհ եղան այս երկուքին, որոնց ըստորագրութիւնը հեծեծելով կը կարդանք պատմագրութեանց մէջ:

Ասոնք մարդուս միտքը կը չլծայեն, հասունութիւնը կը խանդարեն եւ ամեն բանի վրայ նախապաշարումով նայել կու տան. վասն զի առավել տրամաբանութիւնը՝ նախապաշարումն է, մոլեռանդութիւնը՝ փիլիսոփայութիւն, մշտքի կուրութիւնը՝ բարոյականութիւն, եւ նիւթականութիւնը՝ հաւատք, որոնց համար ամեն բան անխիղճ կը զոհէ. վասն զի ասոնցմէ դուրս անոր համար ամեն բան մեղք է, մահացու մեղք է, եւ անհաւատութիւն է:

Ազատութիւնը վերացեալ բան մըն է անոր համար՝ որ բնաւ արժէք չունի, որովհետեւ խղճն ու միտքը գերի՝ եւ դատումը իրը չէ. Օրինաւորութիւնը երբեք նշանակութիւն չունի անոր բառարանին մէջ, որովհետեւ մեքենայի պէս կուրօրէն հնազանդիլ գիտէ միայն:

Սամուսնանայ, որդւոց եւ ընտանեաց տէր կըլլայ, կը մտնէ ընկերութեան մէջ, բայց առանց դիտնալու այն պարտքերը՝ որ անհրաժեշտ են ծնողքներու համար իրենց զաւակա-

յը, անձին, ընտանեացը, Աստուծոյ, ազգին եւ մարդկութեան:

Օրըստօրէական պէտքը եթէ ձեռք բերելու միջոց մը ունենայ, ահա՛ ան է իրեն համար երջանկութիւնը, որ ըստ ինքեան երջանկութիւն չէ:

Ամուսնանայ անիկայ, բայց բարի ամուսիններու պէս ո՛չ իր ընտանիքն ու զաւակները երջանկացելու, եւ ոչ ալ բարի զաւակաց բարի հայր ըլլալու եւ զանոնք ընտանեաց, ազգին, Հայրենեաց ու մարդկութեան օգտակար ընելու, այլ միայն հաճոյքի մը համար, որուն ամուսին առած կինը իր ընկերը իր բարի ամուսինը եւ իր օգնականը չէ՛, այլ հաճոյիցը դործին, կամացը գերին եւ տանը անարգ սպասուհին:

Ա երցուր աչքդ դէպ ՚ի Արեւելք, եւ ահա ամեն բան հոն որոշ կը տեսնես:

Բայց այս վիճակը արդեօք մարդերու եւ ազգաց համար յատուկ եղած վիճակ մըն է, երբեք ո՛չ, մարդոց ու ազգաց յատուկ եղած վիճակն ունենալու համար այս անարգ վիճակէն ետեւ է, եւ ստորին ու անարգ վիճակէ մը դէպ ՚ի ուրիշ ազգիւ վիճակ մը անցնելը յեղափոխութիւն կանուանի, որ յառաջադիմութեան բնութիւնն է: Ասանկ յեղափոխութիւն մը ո՛չ անհատ մէկու մը, ոչ մասնաւոր ընկերութեան մը եւ ոչ ալ այս կամ այն բազմութեան ընկեր գործն է, այլ հանրութեան:

Քանգելու է ուրեմն անցեալին այն իհն ու խարխուլ շէնքը՝ ազգաց իրաւունքի այն հրէշը որ ամեն բան իր պարզութիւնն ունենայ, բաց խօսելով՝ ազգաց ճակատագիրը որոշի:

Բայց խնդիր է թէ հանրութիւնը ի՞նչ բանով պիտի կարողի իր այս պաշտօնը ճշգիւ կատարել. — դաստիարակութեամբ միայն. — ի՞նչ է ասոր պաշտօնը. — կրթել մարդոց միտքը, սիրտը եւ կամքը, որով անցեալին խաժամութիւնը ապառնոյն խորհող ու գործող ժողովուրդը կազմի եւ ըլլայ ազգ նոր, ժողովուրդ նոր. եւ այն՝ որ առաջ հաւատքը, մոլեռանդութեան, եւ բարոյականութիւնը կուրուքեան մէջ փնտրուելով՝ մօլի ու նախապաշարեալ էր, ալ ըլլայ հաւատացեալ՝ առանց մոլեռանդութեան, կրօնասէր՝ առանց կրօնամոլութեան, կիրթ ու լուսավիտ՝ առանց կուրուքեան եւ նախապաշարման. վասն զի ան ատեն

ամեն բան իր բուն աղբիւրէն կառնէ. Ար կամ ի՞նչ կանուանի այդ աղբիւրներու աղբ. — դպրոց՝ որ ընկերութեան մը կազմակերպութեան ձուլարանն է. — որո՞նց միջոցաւ պիտի մերձենայ հոն. — վարժապետներու. որ ազգաց ապագայ բաղդը անոնցմէ կը կախի:

Ուրեմն մեզի համար երկու բան անհրաժեշտ է. Ա. Դպրոց. եւ Բ. Վարժապետ. — ունի՞նք զատոնք. — ասոր պատասխանը մեր յաջորդ թիւերուն մէջ. իսկ գալով դրամի խնդրոյն, ասոր ալ պատասխանը հանդիսիս 31րդ թուոյն մէջ փնտրուելու է:

ՄՕՆԹԵՍՔԻԷՕ

Ո Գ Ի Օ Ր Ի Ն Ա Ց

(Շարունակութիւն տես թիւ 52)

Անապարծութեան համար քաղաքավար կըլլանք. հաճութիւն մը կզգանք այն փարմունքներով, որոնք զաճութեան մէջ չըլլանք կը յայտնեն եւ թէ ան աստիճանի մարդոցմէ չենք, որոնք միշտ անարգուած են:

Միապետութեանց մէջ քաղաքավարութիւնը մասնաւորապէս պալատականներուն տրուած է. Աւագութիւն ունեցող մարդկանց առջեւ ստորին կարգի մարդիկ միշտ պզտիկ կը սեպուին, ուսկից կը ծագի պարտ ու պատշաճ յարգանքն ու պատիւը, մէկ խօսքով քաղաքավարութիւնը, որ զայն ունեցողին համար այնչափ պարծանք մը չէ, որչափ անոր՝ որուն կը մատուցուին այն ամեն յարգանքները, որով անոր պալատականութիւնը եւ կամ արժանաւորութիւնը կը յայտնուի:

Արքունեաց արհեստը իր մեծութիւնը կեղծ մեծութեամբ մը փոխելուն վրայ է:

Ասիկայ պալատականի մը համար իր փառքէն աւելի սիրելի է, փառաւոր համեստութիւն մը կու տայ իրեն որ չորս դին կը սփռի. բայց պարծանքը կը պակսի անզգայաբար՝ ան մեծութեան աղբիւրէն հեռաւորութեան համեմատութեամբ:

Արքունեաց մէջ ամեն բանի համար ախորժակի փափկութիւն մը կայ, որն որ կարօտութեան չափազանցութեանը, զուարճութեանց

զանազանութեանն ու յազեցութեանն, հաճոյից չիթութեանն ու յաճախութեանն շարուանալ գործածութենէն յառաջ կու գայ:

Աս բաներուն վրայ կը կայանայ «...» կոչուած մարդուն կրթութիւնը, որն որ աս կառավարութեան մէջ պահանջուած ամեն լաւութիւններն ունի:

Հոն պատիւը ամեն բանի խառնուելով ամեն տեսակ մտածութեանց եւ զգայութիւններու մէջ կը մտնէ, անանկ որ ինչուան բարոյական սկզբանց ալ կառաջնորդէ:

Այս այլանգակ պատիւը ուղածին պէս առաքինութիւնները կը յարմարէ ու կը շինէ ինքնին կարգ ու կանոն կը դնէ մեր գործերուն, կը սահմանէ ու կ'աճեցընէ ըստ հաճոյս մեր կրօնական քաղաքական կամ բարոյական պարտքերը:

Միապետութեան մէջ օրէնք, կրօնք ու պատիւ բան մը այնչափ խորին չեն պատուիրեր, որչափ թագաւորին կամացը հնազանդիլ բայց նոյն պարտքը կը սորվեցընէ մեզի որ թագաւոր մեզմէ անարգ բաներ պահանջելու չէ, որուն հնազանդիլ չենք կրնար:

Գրիլլօն՝ Արդի դուքսը սպաննելու չը հաւանեցաւ, բայց Հենրիկոս Գ. ին 'առաջարկեց որ անոր հետ մրցի: Ս. Բարթոլոմէոսի կոտորածէն ետեւ՝ Սարդոս Թ. ամեն քաղաքապետներու գրեց որ Հիւլընդները ջարդեն: Որդի Ամսը՝ որ Պայմանու կիշխէր, պատասխանեց թագաւորին՝ «Տէ՛ր, մեր բնակիչներուն ու պատերազմի մարդոց մէջ աղէկ քաղաքացի ու քաջ զինուորներ գտայ, բայց ոչ հատ մը դահիճ. ուստի ես ու անոնք մէկտեղ կ'ողակենք ձեր Տէրութեանը, որ թեւն ու կեանքը կարելի բաներու գործածէք»: աս քաջ ու վեհանձն մարդը վատութիւնը իբրեւ անհնարին բան մը կը մբռնէր:

Պատիւը մասնաւորապէս կը պահանջէ ազնուականներէն որ պատերազմի ատեն իրենց տիրոջը աղէկ ծառայեն, եւ իրօք ասիկայ յարգի արհեստ մըն է, ինչու որ դիպուածները՝ յաջողութիւններն ու թշուառութիւնները մեծութեան կառաջնորդեն: Բայց պատիւը այս օրէնքը պատուիրելով, կուզէ ինք մնալ իրաւարար դատաւոր: ու թէ որ տհաճի, կուզէ կամ կը թողու որ ետ քաշուին:

Արժօքարի որ կարենան պաշտօններու բաղ-

ձալ կամ մերժել. աս ազատութիւնը հարստութենէ շատ վեր կը դնէ (պատիւը):

Ուրեմն պատիւը անհրաժեշտ կանոններ ունի, որոնց պէտք է որ կրթութիւնը յարմարի: Գլխաւորներէն մէկն ան է որ մեր հարստութեանը վրայ կրնանք պարծենալ, բայց մեր կենացը ոչ երբէք:

Երկրորդը ան է որ երբ որ եւ իցէ աստիճանի մը հասած գտնուինք, բան մը ընելու կամ կրելու չենք որ ան աստիճանէն վար ըլլալնիս յայտնէ:

Նրբորդ՝ պատուոյն արգելքները աւելի խիտ են, երբ օրէնքը համաձայն չեն արգիլեր, ու պահանջմունքը աւելի ստիպող, երբ օրէնք չեն պահանջեր:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ.

Տիրապետական տերութեան մեզի կրքութեան վրայ:

Միապետութեանց մէջի կրթութիւնը սիրտը բարձրացընելու կը ջանայ. իսկ տիրապետութեանց մէջ շոյն խոնարհեցընել կը դիտէ: Վասն զի կրթութիւնը հոն անարգ ու ծառայական է միայն: Ելնողներուն համար ալ այս կերպ կըրթութիւնը բարիք մըն է, որովհետեւ ոչ ոք բռնաւոր է, որ միանգամայն գերի չըլլայ:

Աւերջին աստիճանի (կուրօրէն) հնազանդութիւնը հնազանդողին (սաստիկ) տգիտութիւնը կը յայտնէ, փոխադարձաբար հրամայողին ալ: Հարկ չէ իրեն (հրամայողին) որ մը տածէ, կասկածի եւ կամ պատճառաբանէ, այլ բաւական է որ կամի:

Տիրապետութեանց մէջ իւրաքանչիւր տուն զատ ինքնակալութիւն մըն է. կրթութիւնը՝ որ գլխաւորաբար ուրիշներուն հետ կենակցելու պայմաններուն վրայ կը կայանայ, հոն խիստ սահմանուած է. այսինքն՝ կրթութեան սկզբ բռնքը վախը սրտին մէջ տպաւորելու եւ մէկ քանի ալ կրօնական ծանօթութիւններ տալու վրայ կայանայ. վասն զի գիտութիւնը հոն վըտանդաւոր կըլլայ, եւ քաջալերութիւնը ֆեառակար: Առաքինութեանց համար Արիստոտէլ կը կարծէ որ դերեաց յարմար չի գար, որովհետեւ այս տեսակ տերութեանց մէջ կրթութեան սահմանը խիստ նեղ ու անձուկ է:

Ուրեմն կրթութիւնը հոն գրեթէ ոչինչ է:

ամեն բան ետ առնելու է, կտոր մը բան տալու
ու գէշ մարդ մը ընելէ սկըսելու է աղէկ գերի
մը ընելու համար: Ի՜նչ, ինչո՞ւ կըթուլթիւնը
ջանայ հոն աղէկ քաղաքացի մը շինելու, որ հա-
սարակաց թշուառութեանը մասնակից ըլլայ:
Թէ որ տերութիւնը սիրելու ըլլայ, սանձերը
թուլցունելու կողմէ աշխատիլ: Եթէ չը յաջո-
ղի՝ ինք կը կորսուի, եթէ յաջողի՝ թէ զինքն ու
թէ իշխանութիւնը կորսնցընելու վտանգին մէջ
կիցնայ:

ԳԼՈՒԽ Դ.

Հիմերուն եւ մեր մէջի կրթութեան ներգործութեանց
տարբերութիւնը:

Հին ազգաց շատերը անանկ կառավարու-
թիւններու տակ կապրէին, որոնց սկզբունքն
էր առաքինութիւնը: Եւ որոնց մէջ ըրածնին
հիմայ ամենեւին չենք տեսներ, որ մեր տկար
փոքր կը դարձացնեն: Իրենց կըթուլթիւնը
մերինէն միայն սա տարբերութիւնը ունէր, որ
առաքինութիւնը չէր կորսնցընելու:

Իսկամիսնոտաս, իր կենացը վերջին տարին կը
խօսէր, կը լսէր, կը տեսնէր ու նոյն բաներն ամ-
բողջ կրնէր, ինչ որ կըթուլեւ սկըսած տարին
ըրած էր:
Եսօր մենք երեք տեսակ իրարմէ տարբեր
կըթուլթիւն կառնենք. Ա. մեր ծնողքէն. Բ. մեր
վարպետներէն եւ Գ. աշխարհի կըթուլթիւնը:
Ես վերջինին մէջ ինչ որ մեզի կըսեն, առաջին-
ներուն մէջ առած գաղափարներնիս հիմնայա-
տակ կը կործանէ: Եսիկայ, այն հասարակու-
թենէն կը յառաջի, որ ունինք կրօնից եւ քա-
ղաքական կամ ընկերական պարտքերնու մէջ:
Եսինքն այս տարբերութիւնը չէին գիտեր:
Շարունակելի:

ԲԱՆԱՍՏԵՂԵԱԿԱՆ

Ելաւ հովին առաւօտին,
Ողջոյն տուաւ լեռան հովտին.
Ի եռներ ձորեր ողջոյն չառին,
Թէ սիրուհիս իմ ննջէ:

Ծագեց արեւ ծաղկանց վրան,
Ծաղկանց թերթերը գոցուեցան:

Ջի չարթնցաւ գեռ սիրական,
Սիրոյս հրեշտակ իմ ննջէ:

Սաղարթախիտ անտառին ծոց,
Լըսի ձայնիկ մի կոծ ՚ի կոծ.
Եյն սոխակիս ձայնն է ողբոց,
Ուր սիրոյս վարդ իմ ննջէ:

Բայց ի՞նչ, անցաւ գեղածիծաղ,
Եյն սիրագեղ մանկութեան խաղ.
Եկան ձմեռն աւուրք նուաղ,
Դեռ աղանիս իմ ննջէ:

Օրն երեկոյն ծածկի քողով,
Սահի յուսոյն արեւ ամպով.
Ի մահուն ձոր ծածկի դորով,
Սահ սիրահար քոյ ննջէ:

Գան աւետիս տան թէ դարթեաւ,
Եւ թէ վարդիդ թերթեր բացաւ.
Ջի՛ փոյթ, կենացս գարունն անցաւ,
Եւ սիրուհիս թող ննջէ:

Ս. Հ. Ֆ.

ԳՈՆԱՐՀԱԽՈՍԱՌԻԹԻՒՆՔ

Հաւկթաձեւ է — չէ՛ կըրաձեւ է. չէ՛ իմ
ըսածս է — չէ՛ իմ ըսածս է, այո՛, այո՛. ո՛չ, ո՛չ.
(« Եյո » կամ « ոչ » են սխալ առաջին կը-
ռիւր ատենները ո՛ւր պիտի երթայ):

Պարոն, յատեան. — այո, յատեան. գըրա-
ւոր վեճաբանութիւն. — չէ՛ չեմ ընդունիր. ու-
րեմն գրչիկ չեմ վստահիր. — ընդ հակառակն.
Հապա ի՞նչ. — դուք գիտէք. իմ գիտցածս՝
իմ ըսածս է. Եւ հաճիմ. Դուք ո՞ր խմբագրին
պիտի դիմէք. — Մ. Ի. Ի. չէ՛. ան չըլար. —
ինչո՞ւ. — անիկա բանիս չի գար. Ի՞նչ կայ որ,
է՛յ չըլար ըսի ես՝. . . հապա որո՞ւ. Զոյն.
աղէկ ամա անիկա ստաղը չառած յողուածին
երեսն անգամ չը նայիր. Ուրեմն Մ. Ի. Ի. —
իշտէ ճիշդ գիմելու տեղը գտար, որ էլա երգի-
ծաբանութիւններ ընելով մեզ խաղք ու խայ-
տառակ ընէ. Զենէ Ե. Ի. Ի. — ան ալ չըլար.
վասն զի կրօնական թերթ է. Ի. յ. չէնէ Ծ.
Զ. Ի. — հապա փոստային ստաղը ո՞վ պիտի վը-
ճարէ. Մ. Ի. Ի. — ան ալ չըլար. վասն զի ես
տաճկերէն չիտեմ. Օ. Ի. Ի. — ան ալ չըլար.
— հա իշտէ հիմա գտար, էլայ քալիքաթիւ-
ռանիս չինելով ըռեղել ընէ մեզ. — Հապա ու-

բու գիմեմ. — ո՞րու որ կուզես. — ես ուզածս
բար լինցաւ. — շատ աղէկ :

Ի՞յ դուք որու պիտի գիմէք. — Մ...
— ատ ի՛նչ է. հապտ ան իմ բարեկամս է. —
ո՞վ ըսաւ թէ իմ թշնամիս է. բայց ի՛նչ է նէ
քու ընտրածդ քեզի, իմ ընտրածս ալ ինծի.
Որերնի՞ս նախադրածակ պիտի ըլլանք. — Քը
ւէարկութիւն կրնենք. — ծո՛քիւֆէարկու
թիւնը ի՛նչ է. — խուրա կը ձգենք մէջերնիս,
որո՞ւ որ ելայնէ առաջ ան կսկըսի. — Ըս ալ է
ղաւ. — նախ ո՞ր մասէն պիտի սկըսենք. — ա
տիկայ յայտնի է :

Դուն կրես որ վարժապետներուն գլուխը
հաւկթածեւ է. ես կրեմ որ կըր է. Դուն
կը պնդես որ երթալով անոնց գլուխը պիտի եր
կընայ. ես կրեմ որ միշտ կըր պիտի մնայ.
Դուն կրես որ վարժապետներուն մորթը՝ ոս
կորները եւ մարմինը հեղուկ է. ես կրեմ որ
թանձր է. Դուն կրես որ երթալով անոնց կո
կանը քիչ քիչ կը ծռի ու հաւկթածեւ սապա
տողութեան մը ձեւ կառնէ. իսկ կրեմ որ ա
տանկ բան չըլլար :

Դուն կրես որ անոնք քաղաքականութեան
դպրոց չեն մտած, եւ իրենց նմաններուն առ
ջեւ բարեւ կը բռնեն, կը դողդղան, կը քրտնին,
սրտերնին կը նետէ ու անոնց խօսքերը իբրեւ
Լատուածային պատգամ կ'ընդունին. ես կրեմ որ
ատանկ բան չըլլար. Դուն կրես որ օր մը ազգին
բոլոր վարժապետները անօթութենէ մեռնե
լու յոսանհատութենէն դպրոցները ձգելու խօսք
մէկ ընեննէ, կրնեն հա՛. իսկ ես կրեմ որ չեն
ըներ, ուզեն չուզեն պիտի կենան, ամսական
առնեն չառնեն պիտի աշխատին, քանի որ ու
րիշ գործ մը չեն կրնար ըներ. ուստի միշտ
ծառայ են, համը արձաններ եւ անխօս հպա
տակներ են. (յեղձ վարժապետներ քանի՞ օր է
որ անօթի էք արդեօք) : Դուն կրես որ ազգին
յառաջադիմութիւնը դպրոցներէն կը կախի.
Ես ալ կրեմ որ դպրոցներուն համար
ՎԱՐԺԱՊԵՏ պէտք է. Դուն կրես որ ար
դի վարժապետներուն մեծ մասը անպիտան
է. իսկ ես կրեմ որ անոնցմէ աղէկները
քաջալերելու է որ ընտիր վարժապետները
շատնալով աղքն ալ անպիտաններուն ձեռքէն
ազատի, հասկցար հիմայ. — հասկցայ, հաս
կըցայ, կամայ բտէ, հիմայ ականջս կը խուլնայ.
Եկանջդ չի խղունելու համար վերջին խօսք մը

ալ ըսելով երթամ պաճիկ ընեմ. — (օ՛ֆ, կէնէ
պաշլայեց) Դուն կրես որ վարժապետները ծա
ռայ են, ու միշտ ծառայ մնալու են որ ազգին
գործը առաջ երթայ. իսկ ես կրեմ որ աշխա
տաւորները պատուելու եւ ծոյլերը ճամբե
լու է :

« Կրես, կրեսմի » կռիւը շատ երկան պիտի
ըլլար տահա, թէ որ երկուքն ալ թանձրազը
լուի ըլլային, բայց ասոնց ալ գլուխը վարժա
պետներուն պէս հաւկթածեւ ըլլալով՝ պէրէ
քեթթ վէրսին շատ չգիմացան :

ԲՈՂՈՔ ՄԵՌԵԼՈՑ

ԱՌ ԿԵՆԴԱՆԻՍ

Մեր կաղ — սատանան * գիշեր մը գերեզ
մանէն անցած ատենը, խել մը մեռելներ պա
տանքով գերեզմաններէն ելելով շիտակ անոր
վրայ վաղեր ու օձիքէն բռնելով լաւ մը ծեծե
լէն վերջը՝ իրենց մէկ նամակը մեզի բերելուն
հաստատ խօսք մը առնելով անկէ, ճորով թո
ղուցեր են, որ լալով պօռալով եւ երբեմն ալ
Արօնական ու Քաղաքական ժողովները նզովե
լով շիտակ մեր վրայ եկաւ, եւ խստիւ սպառ
նալով նա եւ մեզի դէմ ալ, ուզեց որ մեռելոց
նամակը հրատարակենք :

ՊԱՏՃԷՆ ՆԱՄԱԿԻՆ

Երբոր Լատինէ — դրան գերեզմանատունի
անցքը տեղի ունեցաւ ասկէ երեք տարիի չնափ
առաջ, ան ատեն մենք ալ դեռ կենդանի ըլլա
լով՝ չը թողուցինք որ մեր մայրենի եկեղեցին
չընդունուղ հերձուածողի մը դիակը հոն թաղ
ուելով՝ եկեղեցւոյ մէկ մասն համարուած արեւ
բալայրը (գերեզմանատունը) սրբապղծի (ինչպէս
որ ան ատենի Պատրիարքը, կղերը, լրագիրները,
խուլերը, համբերը, կոյրերը եւ նաեւ մեր կաթող
— սատանան ալ ասանկ պօռացին) :

Հիմայ ինչո՞ւ կը թողուն որ եկեղեցւոյ մէկ
մասն համարուած սրբապղծը, գինովներու՝ սը
րիկաներու եւ դուարձասէր տուտուններու եւ

* Այս բառին գործածութիւնը յաճախ պիտի
տեսնուի թերթերու մէջ իբր լրագրեր :

պարոններու զբօսատեղի ըլլայ, որոնք քեահաթ
— հանէի պէս զէվգ սէֆա ըներով եւ նաեւ եր-
բեմն ալ անլուր հայոյութիւններով՝ անառակ
վարմունքներով եւ մինչեւ անյարմար խօսքերով
ու գործքերով՝ թէ մեր յաւիտենական քունը
կը խանգարեն եւ թէ եկեղեցւոյ մէկ մասն հա-
մարուած սրբավայրը կը պղծեն:

Նա եւ կը բողբենք ձեզի որ այսուհետեւ
Հայոց գերեզմաններուն մէջ օտարազգի դիակներ
մարդասիրաբար ընդունելով՝ գերեզմանատուն-
ները պատերազմի դաշտեր չը ձեւացնէք, ինչպէս
որ անցած օր եղաւ:

Թէ որ այս անպատեհութիւններուն ա-
ռաջքն առնել չը փութաք, ան ատեն մենք ալ
ուրուականներու կերպարանօք ամեն գիշեր տու-
ներնիդ գալով՝ ձեր քունը անհանգիստ պիտի
ընենք:

Ի դիմաց բոլոր հայ գերեզ-
մանատան մէջ քաղուած
մեռելոց:

1864 Յուլիսի
Տիյտենք քանին:

Փփփփ, Սփփփ, Շփփփ, Շփփփ
Մփփփ, Մփփփ, Փփփփ, Մփփփ,
Մփփփ, Բփփփ:

Պ Ս Ա Կ Տ Ղ Ա Յ Ո Յ

Գ Բ Ե Յ Ն. Ս. Մ Է Զ Պ Ո Ի Բ Ե Ա Ն

Այս գեղեցիկ եւ ընտիր գրոյկը արդարեւ մեծ ընդունե-
լութեան արժանի է, ամեն որդեսէր ծնողի եւ ամեն աշա-
կերտասէր դաստիարակներ պարտաւոր են մէյմէկ օրինակ
անկից ծախու առնել. վասն զի գրքին նպատակը որքան որ
ազնիւ է նոյնքան ալ ոճը պարզ, մաքուր, կոկիկ եւ բարոյա-
կանութեամբ զարդարուած:

Մեր կողմանէ շնորհակալ եմք Պ. Մէզպուրեանէն որ այս-
պիսի աշխատասիրութիւն մը ի լոյս ընծայեց եւ կը հաւա-
տամք որ այն ամեն անձիւնները որ զգացած են Հայ ման-
կանց կրթութեան կարօտ վիճակի մէջ գտնուելը մեզ հետ
շնորհակալութիւն պիտի տան իրեն:

Կը ծախուի ամեն Հայ գրավանառաց րով գին 5 դր:

ԽՄԲԱԳԻՐ
ՄԻՆԱՍ Մ. Հ. ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ
Տ Ն Օ Ր Է Ն
ՄԱՐՏԻՐՈՍ Մ. ԹԵՍԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ռ. Յ. ՔԻՐՔՃԵԱՆ
ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՖԻՆԱՆՑԱԶԼԱՐ